

Dzieje biurokracji tom IV

Jacek Pielas
(Uniwersytet Jana Kochanowskiego)

Urzędnicy grodzcy nowokorczyńscy i ich kariery w XVII wieku

W Rzeczypospolitej szlacheckiej istniało, jak wiadomo, kilka zasadniczych grup urzędów: senatorskie, centralne niesenatorskie, nadworne, ziemskie, wojskowe, grodzkie. Wśród nich szczególną rolę w codziennym życiu szlachty odgrywali urzędnicy grodzcy. Oni to - w odróżnieniu od większości niższych urzędników ziemskich, za wyjątkiem sądowych - posiadali realną władzę na określonym terenie. Urzędnicy ci otrzymywali - w przeciwieństwie do większości tytularnych urzędników ziemskich - wynagrodzenie za wykonywanie określonych zadań wynikających z kompetencji powierzonych im urzędów. Jako jedni z nielicznych w Rzeczypospolitej nie sprawowali swych urzędów dożywotnio, a ich nominacja nie należała bezpośrednio do króla, jak w przypadku większości innych grup urzędniczych. W dzisiejszym rozumieniu można ich zatem uznać za urzędników zawodowych, przedstawicieli nowoczesnej biurokracji.

Historiografia polska do niedawna poświęcała niewiele uwagi karierom i znaczeniu urzędników grodzkich w społeczeństwie szlacheckim. Było to przede wszystkim wynikiem braku spisów urzędników poszczególnych grodów Rzeczypospolitej oraz zniszczenia dla szeregu grodów (w tym niekiedy z terenu całej ziemi województwa) podstawowego zespołu źródeł - ksiąg grodzkich¹. W przypadku natomiast gdy one istnieją, sporządzenie wykazu urzędników grodzkich wymaga żmudnej kwerendy w poszukiwaniu aktów nominacji, przysięg, rezygnacji, informacji o pierwszej i ostatniej wzmiance na danym urządzie. W związku z tym - poza uwagami czynionymi przy okazji badań nad funkcjonowaniem starostw grodowych - najwięcej informacji o urzędnikach grodzkich zawierały prace historyków prawa, omawiających funkcje

¹ Spisy urzędników grodzkich dawnej Rzeczypospolitej sporządzane były do niedawna sporadycznie - zob. przede wszystkim: *Urzędnicy województwa bełskiego do połowy XVI w.*, oprac. K. Sochaniewicz, A. Wolff, „Miesięcznik Heraldyczny”, t. 10 (1931), s. 8-24; K. Małczyński, *Urzędnicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352-1783*, Lwów 1938; tenże, *Urzędnicy grodzcy trembowelscy*, „Ziemia Czerwieńska”, R. 2, 1936, z. 1, s. 302-317; S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, *Szlachta urzędnicza w mieście. Urzędnicy i oficjaliści ziemscy i grodzcy sędzcy od XVI do XVIII wieku*, [w] *Dzieje miasta Nowego Sącza*, t. 1, red. F. Kiryk, Warszawa-Kraków 1992, s. 745-789; R. Jop, *Środowisko urzędnicze kancelarii grodzkich w Chełmie, Lublinie i Krasnymstawie w drugiej połowie XVII wieku*, Lublin 2003, aneksy s. 197-208.

sądownicze urzędów grodzkich oraz badaczy staropolskich kancelarii grodzkich². Dopiero w ostatnich latach ukazały się prace w szerszym zakresie prezentujące środowisko urzędnicze i kariery urzędników grodzkich, przede wszystkim zaś pierwsza monografia poświęcona urzędnikom kancelarii grodzkich - konkretnie chełmskiej, lubelskiej i krasnostawskiej - pióra Roberta Jopa³.

Od kilku lat gromadzone są przez piszącego te słowa informacje na temat urzędników grodzkich województwa sandomierskiego w XVII w. w celu opracowania ich spisów oraz zbadania karier. Niniejszy artykuł, stanowiący fragment tychże badań, prezentuje uwagi na temat karier urzędników jednego z grodów tegoż województwa - w Nowym Mieście Korczynie. Przed przystąpieniem do przedstawienia ustaleń wypada jednak poczynić pewne zastrzeżenia. Jak wiadomo, dla województwa sandomierskiego nie zachowały się księgi grodzkie Sandomierza, Nowego Miasta Korczyna, Radomia, Chełcin, Opoczna, Stężyca, zaś pozostałości ksiąg grodzkich pilźnieńskich pochodzą z lat 1766-1768⁴. W tej sytuacji dla sporządzenia wykazu urzędników grodzkich dawnego województwa sandomierskiego wykorzystane zostały przede wszystkim ekstrakty (wyciągi) z ksiąg grodzkich, wydawane szlachcie, zachowane pod różnymi sygnaturami archiwalnymi i bibliotecznymi, a także oblaty aktów z tychże grodów wpisane do innych ksiąg grodzkich. Źródła te pozwalają na sporządzenie spisów urzędników grodów województwa sandomierskiego, przede wszystkim jednak podstarościch (podstarościch i sędziów grodzkich - w XVII w. urzędy te były zwykle skumulowane w jednym ręku) oraz pisarzy grodzkich. W tym okresie bowiem to podpisy tych właśnie urzędników uwierzytelniały najczęściej wydawane szlachcie ekstrakty. Podpisy innych urzędników kancelarii również były odnotowywane, lecz najczęściej bez podania aktualnie pełnionych przez nich funkcji⁵.

Wybrany przeze mnie gród w Nowym Mieście Korczynie należał niewątpliwie do najważniejszych grodów Małopolski. Na temat jego powstania i roli w średniowieczu i XVI w. istnieje już podstawowa literatura⁶. Z obliczeń dokonanych przez An-

² Literaturę w ten temat zebrał ostatnio J. Łosowski, *Kancelaria grodzka chełmska od XV do XVIII wieku. Studium o urzędzie, dokumentacji, jej formach i roli w życiu społeczeństwa staropolskiego*, Lublin 2004, wszędzie.

³ R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*; J. Pielas, *W kręgu urzędników szlacheckiej prowincji. Uwagi o karierach i znaczeniu urzędników grodzkich w województwie sandomierskim w pierwszej połowie XVII wieku*, [w] *Cywilizacja prowincji Rzeczypospolitej szlacheckiej*, red. A. Jankowski, A. Klonder, Bydgoszcz 2004, s. 74-87; tenże, *Kariery pisarzy grodzkich w województwie sandomierskim w pierwszej połowie XVII wieku*, „Almanach Historyczny” t. 7 (2005), s. 95-117.

⁴ A. Wolff, *Akta partykularne przedrozbiorowe Archiwum Głównego 1381-1835*, [w] *Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. 1, red. A. Stebelski, Warszawa 1957, s. 195, 200-201, 203-205; *Katalog Krajowego Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie*, wyd. S. Kutrzeba, „Teki Grona Konserwatorów Galicyi Zachodniej” t. 3, Kraków 1909. O stratach tych zob. szerzej ostatnio wstęp do: *Źródła i materiały do dziejów szlachty województwa sandomierskiego w XVI-XVIII wieku*, t. 1: *Rejestry pospolitego ruszenia szlachty sandomierskiej z XVII wieku*, wstęp i oprac. J. Pielas, Kielce 2009, s. XV-XVI.

⁵ Por. J. Pielas, *W kręgu urzędników...*, s. 75-76.

⁶ Zob. przede wszystkim F. Sikora, *Początki starostwa nowomiejskiego korczyńskiego*, [w] *Spółceństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 6, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 181-195; A. Wyczański, *Studia nad gospodarką starostwa korczyńskiego 1500-1660*, Warszawa 1964; tenże, *Zaginione księgi i funkcjonowanie grodu w Nowym Mieście Korczynie w XVI wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” t. 34 (1982), z. 2, s. 183-195; tenże, *Inwentarze zaginionych ksiąg grodzkich z Nowego Miasta Korczyna z lat 1441-1600*, „Miscellanea historico-archivistica” t. 1 (1985), s. 117-130.

drzeja Wyczańskiego, który za miernik aktywności sądu i urzędu grodzkiego przyjął liczbę powstałych w kancelarii grodzkiej ksiąg, wynika, że w XVI w. Korczyn, nie dorównując oczywiście Krakowowi, czy nawet Łęczycy i Sieradowi, przewyższał w tej mierze chociażby Nowy Sącz, Biecz, Piotrków czy Kalisz - w latach 1501-1600 w kancelarii tego grodu wytworzono 91 ksiąg⁷. Na temat produkcji aktowej z XVII w. nie posiadamy takowej statystyki, wiadomo natomiast, że w wieku XVIII (lata 1703-1793) liczba ta wyniosła 536 jednostek (242 księgi i 294 fascykuły)⁸. Warto zaznaczyć, że najprawdopodobniej już w latach sześćdziesiątych XVI stulecia gród ten posiadał tzw. prawo wieczystości, a więc prawo przyjmowania zapisów wieczystych bez obowiązku ich przenoszenia w określonym czasie do ksiąg ziemskich (Kraków uzyskał to prawo dopiero w 1589 r.)⁹. Z pewnością tak znacznej roli omawianego grodu sprzyjało jego położenie między dwoma wielkimi wówczas ośrodkami miejskimi (i administracyjnymi) - Krakowem i Sandomierzem oraz fakt zbierania się tu sejmiku generalnego całej Małopolski¹⁰.

Jak już wspomniano, do dziś nie zachowała się ani jedna księga grodzka nowomiejska korczyńska. Już w 1702 r., w wyniku zniszczenia zamku przez Szwedów, spłonęły wszystkie znajdujące się w nim księgi grodzkie, te zaś powstałe od 1703 r. uległy zagładzie w wyniku podpalenia przez hitlerowców zawartości Archiwum Głównego Akt Dawnych¹¹. W wyniku przeprowadzonych kwerend udało się sporządzić wykaz urzędników grodu nowokorczyńskiego z XVII w. W związku z faktem, iż wykorzystane źródła - jak już wspomniano - notują najczęściej podstarościch i sędziów grodzkich oraz pisarzy grodzkich, prezentacja karier dotyczyć będzie tych właśnie grup urzędników. Kwestionariusz badawczy, jaki należy wypełnić charakteryzując kariery przedstawionej grupy urzędniczej, jest oczywiście bardzo bogaty. Z uwagi na ograniczenia wydawnicze i dołączony do tekstu głównego obszerny aneks, ograniczono się w tym miejscu do wybranych wątków karier wspomnianych urzędników.

Analizowana grupa urzędników grodzkich nowokorczyńskich w XVII w. to łącznie 23 osoby (zob. aneks, alfabetyczny spis urzędników). Wśród nich 15 osób sprawowało urząd podstarościego i sędziego grodzkiego¹² (w tym Wojciech Maksymilian Żukowski w trzech różnych okresach, zaś Jan Ciekliński dwukrotnie), natomiast 14 osób zasiadało na urzędzie pisarza grodzkiego (zob. aneks, wykaz urzędników).

Jednym z najistotniejszych zagadnień przy omawianiu karier urzędników grodzkich jest z pewnością pytanie o kręgi rekrutacji i genezę decyzji o rozpoczęciu kariery urzędnika grodzkiego i w konsekwencji nominacji na urząd.

W analizowanej grupie urzędników stwierdzono wyłącznie osoby pochodzące

⁷ A. Wyczański, *Zaginione księgi...*, s. 183-187.

⁸ A. Wolff, *Akta partykularne przedrozbiorowe...*, s. 200.

⁹ A. Wyczański, *Zaginione księgi...*, s. 190.

¹⁰ Zob. m. in. Z. Trawicka, *Sejmik województwa sandomierskiego w latach 1572-1696*, Kielce 1985, s. 27.

¹¹ Zob. manifestacja o zagładzie ksiąg grodzkich nowokorczyńskich w 1702 r. - Archiwum Państwowe w Krakowie (oddział na Wawelu), Archiwum Dembińskich, sygn. 85, s. 1-3; A. Wolff, *Akta partykularne przedrozbiorowe...*, s. 200.

¹² W Nowym Mieście Korczynie w XVII w. każdy podstaroście był jednocześnie sędzią grodzkim. O tym zjawisku w innych grodach zob. m. in. K. Maleczyński, *Urzednicy grodzcy i ziemscy lwowscy...*, s. 64, przyp. 3; J. Pielas, *W kręgu urzedników...*, s. 76; J. Łosowski, *Kancelaria grodzka chetmska...*, s. 94.

ze stanu szlacheckiego, co dobrze koresponduje z ustaleniami dla adekwatnych zbiorowości w innych grodach Rzeczypospolitej. W świetle ustaleń literatury przedmiotu urzędy grodzkie (w ich obrębie także kancelaryjne) pozostawały w kręgu zainteresowania przede wszystkim niezbyt zamożnej, co najwyżej średniej szlachty. Również w przypadku urzędników grodu w Nowym Mieście Korczynie ich ojcowie najczęściej nie sprawowali żadnego urzędu i nie dysponowali znacznym majątkiem ziemskim¹³.

Powszechnie wiadomo, że podstarościowie i sędziowie oraz pisarze grodzcy powoływani byli na urzędy w wyniku nominacji - zazwyczaj ustnej - starosty grodowego. Starosta odbierał wówczas od nich przysięgę, której rotę wnoszono do ksiąg. W przypadku, gdy nowy starosta nie zmieniał na urządzie osoby nominowanej przez poprzednika, urzędnik ten składał na jego ręce nową przysięgę¹⁴. Odwołanie z urzędu należało również do prerogatywy starosty; niejednokrotnie w stosunkowo krótkim odstępie czasowym starosta podpisywał mianowania i odwołania kilku podstarościch i sędziów grodzkich. Wraz z odejściem starosty zmieniał się bardzo często podstarość, nieco rzadziej pisarz. Tę znaną z innych grodów zależność widzimy dla grodu nowokoroczyńskiego np. gdy starosta korczyński Jan Gratus Tarnowski (1620-1624) mianuje podstarościm i sędzią Wojciecha Maksymiliana Żukowskiego, starosta Jan Myszkowski (1615-1620) powołuje na ten urząd Tomasza Kowalkowskiego, starosta Jan Zebrzydowski (1634-1635) Wojciecha Maksymiliana Żukowskiego, zachowanego zresztą na swym urządzie przez Franciszka Zebrzydowskiego, syna poprzedniego starosty¹⁵. Jeśli idzie o pisarzy grodzkich nowomiejskich można podać następujące przykłady: starosta korczyński Mikołaj Firlej (1585-1600) mianuje pisarzem Tomasza Kowalkowskiego, po śmierci Firleja nowy starosta Zygmunt Myszkowski (1600-1615) czyni pisarzem Jana Gostkowskiego¹⁶. Przy obejmowaniu wspomnianych urzędów decydowały zatem przychylność i zaufanie starosty do danego kandydata. W grodzie nowokoroczyńskim nie odnotowano w XVII w. natomiast znanych skądinąd przypadków, gdy starosta mianował podległego mu urzędnika kierując się więzami pokrewieństwa (dla nieco wcześniejszego okresu podstarościm korczyńskim przy Andrzeju Gnojeńskim przez wiele lat był jego brat Stanisław¹⁷). Nie bez znaczenia natomiast mogły być tu więzy powinowactwa - jak wiemy, w Rzeczypospolitej nawet dalekie powinowactwo powodowało często promocję na urząd. Wydaje się jednak, że w przypadku Nowego Miasta Korczyna byłyby to - niełatwe źródłowo do uchwycenia - dalsze związki rodzinne. Firlejowie, Myszkowscy, Zebrzydowscy, Krasińscy, Lanckorońscy czy Opałińscy, których widzimy jako starostów tego grodu, nie łączyli się bowiem związkami małżeńskimi z przedstawicielami drobnej czy nawet średniej szlachty. W związku z tym w kwestii nominacji na urząd grodzki decydowały przede wszystkim związki

¹³ Por.: R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 21-25, 51-59.

¹⁴ Zob. J. Łosowski, *Kancelaria grodzka chełmska...*, s. 94-97, 100-101, 119-126.

¹⁵ *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993, s. 43.

¹⁶ Tamże, nr 64, 181, 184.

¹⁷ Tamże, nr 179; A. Wyczański, *Szlachta polska XVI wieku*, Warszawa 2001, s. 119.

o charakterze klientarnym¹⁸, w przypadku urzędników grodu nowokorczyńskiego trudne do prześledzenia w związku ze stanem źródeł.

Istotną kwestię wpływającą na rozpoczęcie kariery na omawianych urzędach grodzkich stanowiło odpowiednie wykształcenie, przede wszystkim w zakresie znajomości prawa w praktyce, aczkolwiek przed kandydatami nie stawiano tu żadnych formalnych wymagań. Ustalenie ewentualnego uniwersyteckiego wykształcenia poszczególnych osób okazało się nielatte - ze względu przede wszystkim na wielką liczbę metryk uniwersyteckich i lakoniczność ich przekazów. Ustalono bezspornie, że studia uniwersyteckie w Padwie w 1651 r. odbył Stanisław Zaremba (po latach pracy w kancelarii grodzkiej sandomierskiej i na urzędzie pisarza grodzkiego radomskiego)¹⁹. Jak można jednak domniemywać, większość urzędników uzyskiwało wykształcenie w krajowych kolegiach, przede wszystkim w zakresie znajomości pisma, w tym w języku łacińskim²⁰. O możliwościach intelektualnych przynajmniej części badanej grupy może świadczyć chociażby spis książek, znajdujących się w posiadaniu podstarościgo i sędziego grodzkiego nowokorczyńskiego Aleksandra Ossowskiego, wśród których widzimy księgi rzymskiego officium, „Politykę” Arystotelesa, poezje Cyserona, Kochanowskiego, dzieła historyczne i wojskowe²¹.

Znajomość nielattego do stosowania prawa Rzeczypospolitej nabywano poprzez praktykę. Zjawisko to poświadczają dane o urzędach sprawowanych przez przedstawicieli badanej grupy przed objęciem urzędów podstarościgo i sędziego oraz pisarza: dla 5 z nich (22%) udokumentowano fakt wcześniejszej pracy w kancelarii grodzkiej na niższych urzędach (podpiska, susceptanta, lektanta). Wiedza i umiejętności zdobyte na niższych szczeblach kancelaryjnych niejako w naturalny sposób ułatwiały dalszy awans w hierarchii urzędów grodzkich. W przypadku identycznej liczby osób stwierdzono uprzednie sprawowanie urzędu komornika granicznego, zaś dla 2 osób urzędów podwojewódzkiego i pisarza kancelarii koronnej. Łącznie zatem przed objęciem badanych urzędów grodzkich praktyczną znajomość prawa na innych urzędach zdobyło 12 osób (52% badanej grupy). W związku z faktem, że z powodu niedostatków źródłowych trudno odnaleźć informacje o niższych urzędach w województwie sandomierskim, liczba ta w rzeczywistości była niewątpliwie wyższa. Potwierdza ona twierdzenie Roberta Jopa odnośnie wykształcenia sędowisk urzędników kancelaryjnych Chełmu, Krasnegostawu i Lublina: „Najważniejszą rolę odgrywała w tym względzie wiedza prawnicza, poparta doświadczeniem”²².

Nie bez znaczenia przy wyborze kariery urzędnika grodzkiego pozostawała również tradycja rodzinna. Znany z innych grodów fakt funkcjonowania na urzędach grodzkich 4 czy 3 osób z tej samej rodziny w ciągu jednego stulecia, odnajdujemy także w Nowym Mieście Korczynie. Naśladownictwo kariery ojca widzimy w przy-

¹⁸ Por. szerzej o tym problemie R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 33-38, 65-77 (tu także literatura dotycząca klientelizmu w Rzeczypospolitej).

¹⁹ Z. Trawicka, *Życie polityczne szlachty województwa sandomierskiego w drugiej połowie XVII wieku*, [w] *Między monarchią a demokracją. Studia z dziejów Polski XV-XVIII wieku*, red. A. Sucheni-Grabowska, M. Żaryn, Warszawa 1994, aneks, nr 57.

²⁰ Por. R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 80-85.

²¹ Archiwum Państwowe w Kielcach, Zbiór Akt z Rdzowa, sygn. 12, s. 51-54.

²² R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 84.

padku Jana starszego i Jana młodszego Karbotów (obaj byli pisarzami grodzkimi) oraz Stanisława Księskiego i jego syna Stefana, który niewątpliwie naśladował karierę ojca, zaczynając od urzędu pisarza nowokorczyńskiego a kończąc na wysokich urządach w grodzie krakowskim²³.

Przyjrzenie się kolejności urzędów pełnionych przez osoby w badanej grupie wyraźnie uwidacznia świadomy i celowy wybór kariery urzędnika grodzkiego - dla 17 osób (74%) pierwszym urzędem w karierze był właśnie urząd grodzki. Z tej liczby 5 osób zajmowało wcześniej niższe urzędy kancelaryjne, 6 osób rozpoczęło od urzędu podstarościego i sędziego, 6 od urzędu pisarza. 6 osób pełniło w swoim życiu co najmniej dwa spośród badanych urzędów, w tym część w różnych grodach. Zjawisko przechodzenia urzędników grodzkich z grodu do grodu - potwierdzone na szerszej grupie badawczej²⁴ - uchwytnie jest również dla Nowego Miasta Korczyna. Wśród badanych 7 osób zmieniło w trakcie swej kariery gród, przy czym w 4 przypadkach (Bronicki, Gliński, Stanisław i Stefan Księscy) był to gród krakowski, co niewątpliwie należy uznać za awans zawodowy i społeczny. Przy zmianie grodu mamy w jednym przypadku do czynienia z przejściem na formalnie niższy urząd grodzki, kiedy to Stanisław Księski, podstarości i sędzia grodzki korczyński, objął urząd pisarza grodu krakowskiego. Trzy osoby - Żelęcki, Zaremba, Żukowski - przeszły w trakcie kariery na równorzędny urząd. Przykłady „wędrówek” urzędników grodzkich, zapewne w części motywowanych także kwestiami materialnymi, wskazują jednocześnie, że istniało w XVII w. zapotrzebowanie na kompetentnych, obeznanych z praktyką biurokratyczną urzędników grodzkich.

Awans w obrębie badanych urzędów grodzkich odbywał się najczęściej w ten sposób, że przechodzono z urzędu pisarza grodzkiego na urząd podstarościego i sędziego grodzkiego - dotyczy to 6 osób, w tym 5 w obrębie grodu nowomiejskiego.

Jak długo w grodzie nowokorczyńskim sprawowano oba rozpatrywane urzędy w XVII stuleciu? Jaki był czasokres zasiadania na jednym urzędzie? W podgrupie 14 pisarzy grodzkich w 5 przypadkach (28%) mamy do czynienia z dłuższym niż 10 lat okresem pozostawania na urzędzie, w pozostałych okres sprawowania urzędu nie przekraczał 4 lat. Dla urzędów podstarościech i sędziów grodzkich powyżej 10 lat urząd sprawowało 5 osób (30%), od 5 do 9 lat - 3 osoby, poniżej 5 lat - pozostali. Łącznie dla badanych urzędów długotrwałe ich sprawowanie było udziałem 34% osób²⁵.

Jaka była górna granica awansu z urzędów podstarościego i sędziego oraz pisarza grodzkiego, jeśli weźmiemy pod uwagę urzędy ziemskie, wyżej jednak cenione przez szlachtę? W badanej grupie kariera taka stała się udziałem 9 osób. Charakterystyczny przy tym jest fakt, że ani jedna osoba nie osiągnęła krzesła senatorskiego, nawet drażkowego (dla województw poznańskiego i kaliskiego w czasach Zygmunta III znamy 2 takie przypadki - postąpienia na kasztelanie mniejszą, dla województwa sandomierskiego w XVII w. - jeden przypadek - Wawrzyniec Załuski, podstarości i

²³ Por. K. Maleczyński, *Urzednicy grodzcy i ziemscy lwowscy...*, s. 19-20 oraz wykaz urzędników; tenże, *Urzednicy grodzcy trembowelscy...* - wykaz urzędników; R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 35-36.

²⁴ Por. J. Pielas, *W kręgu urzędników...*, s. 79.

²⁵ Por. J. Pielas, *Kariery pisarzy grodzkich...*, s. 103; R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 101-103.

sędzia grodzki opoczyński 1626-1644, kasztelan gostyński 1644-1649)²⁶. Nieprzekraczalnym pułapem kariery w badanej zbiorowości były zatem niesenatorskie lokalne urzędy ziemskie, wśród których najwyższym okazał się urząd chorążego sandomierskiego (Adam Gliński, sprawujący kolejno 5 urzędów ziemskich). Pozostali osiągnęli następujące urzędy: wojskiego, pisarza ziemskiego (2 osoby), miecznika, cześnika (2 osoby), podsędka i sędziego. Tak więc oprócz urzędów tytularnych widzimy tu także sądowe, na których niewątpliwie byli urzędnicy grodzcy mogli wykazać się wiedzą i doświadczeniem zdobytym w grodzkiej kancelarii²⁷.

Urzędy podstarościęgo i sędziego oraz pisarza były urzędami dobrze uposażonymi, co stanowiło ważny czynnik w kontekście podniesienia statusu materialnego osób z badanej grupy. Inwentarz starostwa korczyńskiego z 1620 r. notuje, że podstarości i pisarz otrzymywali rocznie po 90 fl.²⁸ Poza uposażeniem w gotówce podstarości i pisarz otrzymywali mieszkanie na zamku, a także - wraz z rodziną, służbą i końmi - zboże oraz żywność²⁹. Taryfa pogłównego z 1590 r. mieściła podstarościęgo i pisarza w warstwie średniej szlacheckiego społeczeństwa, wyżej od wielu urzędników ziemskich. Stały wgląd, jaki mieli w księgi, dawał również znakomitą orientację w stosunkach majątkowych i transakcjach szlachty, co stwarzało możliwości nabycia na korzystnych warunkach dóbr ziemskich³⁰.

Wobec zniszczenia ksiąg grodzkich i ziemskich województwa sandomierskiego trudno jednoznacznie ocenić czy urzędnicy grodzcy nowokorczyńscy dorobili się znaczniejszych majątków. Ze zgromadzonych materiałów wynika, że w większości przypadków wielkość majątku dziedzicznego mieściła się w granicach od jednej do kilku wsi. Dziedzicem większego majątku był natomiast Stefan Księski, po którego śmierci spadkobiercy podzielili się 11 wsiami i licznymi sumami pieniężnymi³¹.

Urzędnicy ci byli w stanie pozyskać również niewielkie królewszczyzny - m. in. Jan Ciekliński był posesorem królewskich wsi Płaskowice i Turowice w powiecie opoczyńskim³², Wojciech Maksymilian Żukowski przed 1639 r. objął w posesję wieś Grochowiska z wójtostwem w starostwie korczyńskim³³.

²⁶ O przypadku tym nie wiadomo przy publikowaniu poprzednich prac - J. Pielas, *Wkręgu urzędników...*, s. 80; tenże, *Kariery pisarzy grodzkich...*, s. 102. Por. ostatnio tenże, *Zatęscy herbu Junosza w pierwszej połowie XVII wieku. Z badań nad dziejami szlachty powiatu opoczyńskiego*, [w] *Szlachta i ziemianie między Wisłą a Pilicą w XVI-XX wieku. Studia z dziejów społeczno-gospodarczych*, red. J. Gapys, M. Nowak, J. Pielas, Kielce 2008, s. 67-69.

²⁷ Por. podobne wnioski R. Jopa, *Środowisko urzędnicze...*, s. 140-154 (wśród pisarzy trzech grodów ani jeden nie osiągnął urzędu senatorskiego).

²⁸ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Archiwum Skarbu Koronnego, dz. LVI, sygn. K 2 III, s. 124. W 1660 r. podstarości korczyński otrzymywał 250 fl. - zob. A. Wyczański, *Studia nad gospodarką starostwa korczyńskiego...*, s. 171.

²⁹ O uposażeniu podstarości i pisarzy grodzkich i ich udziałach w dochodach ze starostwa zob. J. Łosowski, *Kancelaria grodzka chełmska...*, s. 94-95, 125-126.

³⁰ Por. A. Wyczański, *Szlachta polska...*, s. 117-118.

³¹ Archiwum Państwowe w Krakowie (oddział na Wawelu), *Castrensia Cracoviensia Relationes*, t. 109A, s. 179-187.

³² AGAD, *Metryka Koronna*, T. 133, k. 570v-571; tamże, T. 138, k. 198-198v; tamże, T. 152, k. 311-311v; tamże T. 180, k. 15v. Por. K. Chłapowski, *Realizacja reform egzekucji dóbr (1563-1665). Sprawa zastawów królewskich w małopolskich*, Warszawa 1984, s. 223.

³³ AGAD, *Metryka Koronna*, T. 185, k. 224v-225.

Na koniec zaprezentowanych wybranych ustaleń warto zaznaczyć, że w karierach części poddanej badaniu grupy urzędniczej ważną rolę odgrywało ich zaangażowanie w działalność publiczną (zob. tabele 1-3). Wśród poddanych oglądowi 8 osób (35%) brało aktywny udział w pracach samorządu szlacheckiego, przede wszystkim sejmiku opatowskiego (w okresie pełnienia urzędu grodzkiego przez daną osobę, także przed objęciem urzędu lub po jego opuszczeniu). Wśród postaci aktywnych w życiu publicznym 5 zostało wybranych posłem na sejm, w tym 3 podczas pełnienia urzędu grodzkiego. Wiadomo skądinąd, że urząd grodzki rzadko dawał wówczas szansę na osiągnięcie godności poselskiej. Szczególnie wyróżnia się wśród nich Stanisław Zaremba, znany aktywista sandomierski, dla którego pisarstwo nowokorczyńskie było jedynie krótkim epizodem w karierze³⁴. W karierach członków badanej grupy mamy także 4 osoby sprawujące funkcję marszałka sejmikowego. Z uwagi na znajomość prawa i obeznanie w księgach urzędnikom grodzkim powierzano także odpowiedzialną funkcję poborcy podatkowego - 4 osoby³⁵.

Zaprezentowane wybrane aspekty karier urzędników grodzkich nowokorczyńskich (na przykładzie podstarościch i sędziów oraz pisarzy) w XVII w. potwierdzają, iż urzędnicy grodzcy to bardzo ciekawa zbiorowość urzędnicza dawnej Polski. Byli oni z jednej strony typowymi urzędnikami szlacheckiej prowincji, przynależącymi do lokalnej elity władzy, z drugiej - z uwagi na kompetencje, sposób wynagradzania i niezależność od władzy centralnej - w pewien sposób prekursorami nowoczesnej biurokracji, rozumianej w tym wypadku jako określona zbiorowość urzędnicza. Należy wyrazić przy tym nadzieję, że podjęte od niedawna studia nad tą kategorią urzędników - po opracowaniu spisów urzędników grodzkich dla szerszej reprezentacji grodów - zaowocują z czasem wszechstronną syntezą, ukazującą tę zbiorowość w Rzeczypospolitej XVI-XVIII w.

³⁴ O postaci Stanisława Zaremba zob. m. in. Z. Trawicka, *Życie polityczne...*, s. 275-276 oraz aneks nr 57.

³⁵ Por. R. Jop, *Środowisko urzędnicze...*, s. 179-185.

Aneks

Tab. 1. Posłowie w badanej grupie urzędników

Imię i nazwisko	poselstwa na sejm
Wojciech Maksymilian Żukowski	1628, 1635 II, 1637 II, 1643, 1645
Stefan Księski	1659, 1661, 1662, 1665, 1666 I, 1666 II, 1667, 1668 I, 1668 konw., 1669, 1677
Krzysztof Kwiatkowski	1666 I, 1670 I, 1676
Adam Gliński	1665, 1666 II, 1667, 1669 II, 1670 I, 1674 konw.
Stanisław Zaremba	1654 I, 1654 II, 1659, 1661, 1662, 1664/5, 1665, 1666 I, 1666 II, 1667, 1668 I, 1668 II, 1669 II, 1670 I, 1673, 1676, 1678/9

Zestawiono na podstawie: Z. Trawicka, *Sejmik...*; J. Dziegielewski, *Izba poselska w systemie władzy Rzeczypospolitej w czasach Władysława IV*, Warszawa 1992; J. Seredyka, *Parlamentarzyści drugiej połowy panowania Zygmunta III Wazy*, Opole 1989; S. Ochmann-Staniszevska, Z. Staniszevska, *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo-doktryna-praktyka*, T. 2, Wrocław 2000; M. Sokalski, *Między królewskim majestatem a szlachecką wolnością. Postawy polityczne szlachty małopolskiej w czasach Michała Korybuta Wiśniowieckiego*, Kraków 2002 (Stefan Księski posłował z woj. krakowskiego, pozostali z woj. sandomierskiego. Tłustym drukiem wyszczególniono poselstwa w trakcie pełnienia jednego z badanych urzędów grodzkich).

Tab. 2. Marszałkowie sejmiku opatowskiego w badanej grupie urzędników

Imię i nazwisko	daty sprawowania funkcja marszałka
Krzysztof Kwiatkowski	11 IX 1673 deput.; 13 IX 1677 deput.
Adam Gliński	10 IX 1658 rel.
Stanisław Zaremba	5 VII 1655 rel.
Jan Kazimierz Firlej Konarski	24 VII 1696 p.konw.

Zestawiono na podstawie: Z. Trawicka, *Sejmik...* Tłustym drukiem wyszczególniono marszałkowanie w trakcie pełnienia jednego z badanych urzędów.

Tab. 3. Poborcy podatkowi sejmiku opatowskiego w badanej grupie urzędników

Imię i nazwisko	daty sprawowania funkcji poborcy
Krzysztof Kwiatkowski	1659-1660, 1662
Jan Kazimierz Firlej Konarski	1672, 1674, 1676-1681, 1683, 1685, 1687, 1689, 1690
Bartłomiej Franciszek Rojewski	1674, 1676, 1677, 1678,
Marcin Jan Romer	1661, 1667, 1683, 1685, 1687

Zestawiono na podstawie: Z. Trawicka, *Sejmik...* Tłustym drukiem wyszczególniono sprawowanie funkcji poborcy w trakcie pełnienia jednego z badanych urzędów.

**Wykaz urzędników
podstarościowie i sędziowie grodzcy /vicecapitanei et iudices castrenses/**

Jan Charczowski 1587-1603

(5 X 1587 TKL 962, k. 3-4v; 1588 CCR 14, s. 1571; 1589 TKL 962, k. 7-8; 1590 ARPot. 145, s. 56 16; 1591 CCR 17, s. 161; 1592 CCR 28, s. 177; 1594 CCR 22, s. 264; 1595 CCR 27, s. 1284; 1596 CCR 23, s. 305; 1597 CCR 24, s. 1871; 1598 TC 236, s. 260; 1599 CCR 28, s. 523; 1600 CCR 29, s. 1653; 1601 Oss. 2505, k. 3; 1602 ARPot. 145, s. 98; 10 VII 1603 TKL 962, k. 11)

Mikołaj Kowalowski 1604-1615

(3 II 1604 CCR 37, s. 1239; 1605 CCR 32, s. 673; 1606 CCR 34, s. 849; 1607 CCR 34, s. 1403; 1608 TC 242, s. 1163; 1610 CCR 41, s. 1722; 1611 ARPot. 102, s. 24; 1612 CCR 39, s. 134; 1613 CCR 40, s. 938; 1614 CCR 40, s. 1374; 10 VI 1615 ARPot. 102, s. 55)

Tomasz Kowalkowski 1616-1619

(20 I 1616 CCR 42, s. 2508; 1617 ARPot. 102, s. 86; 1618 CCR 45, s. 1659; 15 V 1619 CCR 45, s. 1244)

Wojciech Maksymilian Żukowski 1620-1621

(30 VI 1620 TKL 962, k. 19-19v; 15 VI 1621 CCR 48, s. 937)

Jan Ciekliński 1622

(25 I 1622 TC 306, s. 289; 6 VII 1622 TC 306, s. 268)

Wojciech Maksymilian Żukowski 1623-1625

(17 II 1623 CCR 50, s. 36; 15 XI 1624 TKL 962, k. 20-23; 9 IV 1625 CCI 222, s. 2086-2089)

Jakub Żelęcki 1626

(9 III 1626 CCR 52, s. 647-650; 9 XI 1626 CCR 52, s. 157-162)

Jan Ciekliński 1627-1628

(9 VIII 1627 CCR 52, s. 2693-2699; 3 XI 1628 TC 306, s. 390)

Stanisław Księski 1630-1633

(2 I 1630 TKL 962, k. 42; 1631 CCR 55, s. 1699; 5 V 1632 CCR 56, s. 1382 i CCR 60, s. 1968; 7 X 1633 CSand.R 119, s. 1151-1154)

Wojciech Maksymilian Żukowski 1634-1647

(10 VI 1634 CCR 59, s. 1335; 1635 CCR 60, s. 256; 1636 CCR 61, s. 1312; 1637 TKL 962, k. 49-50v; 1638 CCR 62, s. 636-639; 1639 TKL 962, k. 68-69v; 1640 CCR 70, s. 2120-2125; 1641 TKL 962, k. 94; 1642 TKL 962, k. 98-98v; 1643 CCR 70, s. 929-931; 1644 TKL 962, k. 119-122; 1645 TKL 962, k. 138-139v; 1646 TKL 962, k. 143-144; 20 VII 1647 CCR 74, s. 503-508, 508-513)

Stanisław Sebastian Bronicki 1648-1650

(20 III 1648 TKL 962, k. 155-156v; 1649 CCR 75, s. 2210-2211; 30 III 1650 TKL 962, k. 167-168)

Aleksander Ossowski 1650, 1652-1655

(29 IV 1650 CCR 81, s. 603; 18 IV 1652 TKL 962, k. 178-179; 1653 TKL 962, k. 185- 186; 1654 TKL 962, k. 196-197; 31 III 1655 TKL 962, k. 202- 202v)

Jerzy Komorowski 1651, 1653, 1657

(15 III 1651 BJ Przyb. 350/69a, dok. nr 52; 29 XI 1653 CCR 88, s. 710; 1657 Bon. T. 11, s. 28)

Adam Gliński 1657-1658

(24 X 1657 TKL 962, k. 172-173; 10 IX 1658 TP 21, k. 223-230)

Jerzy Franciszek Komorowski 1659-1662, 1665-1669, 1671-1674 [1659-1674]

(11 II 1659 CCR 87A, s. 883; 15 III 1660 TKL 962, k. 224; 21 VI 1660 TKL 962, k. 219-220; 1661 CCR 88, s. 1401; 1662 WZG 82, s. 1114-1116; 1665 TKL 962, k. 55-56; 1666 BJ rkps Przyb. 350/69b, n1b; 1667 CCR 106, s. 938; TP 21, k. 317-322v; 1669 Elektorowie s. 96; 1671 CCR 104, s. 245; 1672 Depoz. sygn. 318, s. 217; 1673 CCI 300, s. 367; 1674 Poczet elektorów s. 157)

Krzysztof Kwiatkowski 1676-1681

(18 V 1676 TP 21, k. 547-554; 1677 TP 21, k. 601-605; 1678 CCR 113, s. 1782; 1679 CCR 106, s. 661-668; 1680 CCR 108B, s. 1933; 12 VII 1681 CCR 113, s. 1765-1766)

Bartłomiej Franciszek Rojewski 1682-1688

(13 VIII 1682 CCR 109B, s. 2552-2562; 1683 WZG 94, k. 123; 1684 CCR 111, s. 2003; 1685 Depoz. sygn. 317, s. 11; 1686 CCR 113, s. 1673-1678; 1687 CCR 115, s. 912-921; 3 V 1688 CCR 115, s. 401)

Jan Kazimierz Firlej Konarski 1688-1691, 1693-1696, 1698-1700 [1688-1700]

(17 V 1688 CCR 123, s. 468-472; 1689 CCR 116, s. 959-961; 1690 CCR 117, s. 686; 1691 CCR 118, s. 405; 1693 CCR 121, s. 288; 1694 CCR 121, s. 1755-1756; 1695 CCR 123, s. 865-867; 10 IV 1696 CCR 123, s. 869; 1698 CCR 130, s. 738; 28 IV 1699 ZAR, sygn. 5, s. 219; 12 VIII 1700 Depoz. sygn. 317, s. 509).

pisarze grodzcy /notarii castrenses/

Tomasz Kowalkowski 1586-1600

(14 X 1586 MK 135, s. 119-222; 1587 TKL 962, k. 3-4v; 1588 CCR 14, s. 1571; 1589 TKL 962, k. 7-8; 1590 CCR 19, s. 1789; 1591 Depoz. sygn. 318, s. 488; 1592 CCR 28, s. 177; 1593 CCR 19, s. 1377; 1594 CCR 22, s. 264; 1596 CCR 23, s. 305; 1597 CCR 24, s. 1880; 1598 CCR 26, s. 127; 1599 CCR 27, s. 1761; 28 I 1600 CCR 27, s. 96)

Jan Gostkowski 1601-1614

(21 IV 1601 TC 299, s. 1075; 1602 CCR 29, s. 496; 1604 CCR 32, s. 544; 1605 CCR 32, s. 1857; 1606 CCR 33, s. 1530; 1608 CCR 34, s. 1720; 1609 CCI 190, s. 396-397; 1610 TC 300A, s. 26; 1611 CCR 37, s. 906; 1612 CCI 195, s. 193-194; 17 I 1614 CCR 40, s. 207; 8 IV 1614 CCI T. 200, s. 177; 7 VII 1614 CCI 200, s. 1138)

Stanisław Księski 1617-1621, 1626-1630 [1617-1630]

(8 III 1617 CCI 207, s. 628-634; 1617 Bon. T. 13, s. 62; 1618 CCI 209, s. 1162; 1619 CCI 213, s. 141; 1620 CCI 215, s. 1126-1128; 15 VI 1621 CCR 48 s. 937; 1626 CCI 224, s. 169-172; 1627 CCI T. 226, s. 2004; 1628 CCI 228, s. 247-248; 12 II 1629 CCR 54, s. 132-135; 5 II 1630 CCI 231, s. 1796-1797)

Jan Karbot 1634-1635

(27 XI 1634 ARPot. 102, s. 228; 11 X 1635 CCR 60, s. 833)

Jakub Niezabitowski 1637

(1637 Uruski T. 12, s. 149; bez daty CCR 54, s. 1574-1575)

Jan Karbot 1642

(1642 Bon. T. 9, s. 238)

Stanisław Sebastian Bronicki 1645-1647

(3 X 1645 CCI T. 261, s. 1657-1659; 1646 Oss. 43 II, k. 30; 1647 Bon. T. 2, s. 135; 11 IV 1647 CCR 73, s. 1153)

Stefan Księski 1648-1650

(26 VI 1648 CCR 75, s. 634-635; 31 III 1649 CCR 75, s. 2210-2211; 9 III 1650 CCR 77, s. 727)

Stanisław Zaremba 1653-1654

(15 IX 1653 TP 21, k. 181-181v; 3 VIII 1654 TP 21, k. 185-189v)

Marcjan Borowski 1655

(26 XI 1655 Matwijów s. 178; 1655 Bon. T. 2, s. 48)

Krzysztof Kwiatkowski 1658-1662, 1667-1672 [1658-1672]

(11 IV 1658 TP 21, k. 212-217v; 1659 TP 21, k. 242-247; 1660 TP 21, k. 250-252v; 1661 CCR 88, s. 1384; 22 V 1662 TP 21, k. 264-266; 24 X 1667 BJ, Przyb. 350/69b, dok. 115; 1668 TP 21, k. 317-322v; 1669 Elektorowie s. 114; 24 XI 1670 TP 21, k. 366-369; 20 VIII 1672 CCR 102, s. 1026-1033)

Bartłomiej Franciszek Rojewski 1678, 1682 [1678-1682]

(21 III 1678 Sejmik, s. 294; 19 I 1682 ZAR, sygn. 5, s. 68; 25 V 1682 - ZAR, sygn. 5, s. 58)

Jan Kazimierz Firlej Konarski 1684, 1686-1688 [1684-1688]

(14 I 1684 CCR 112, s. 129; 1686 Depoz. sygn. 318, s. 283; 1687 ZAR, sygn. 26, s. 14-15; 3 V 1688 CCR 115, s. 401)

Marcin Jan Romer 1689-1695, 1700-1701 [1689-1701]

(12 VIII 1689 CCR 116, s. 959-961; CCR 118, s. 84; CCR 118, s. 405; 1694 CCR 121, s. 948; 28 VI 1695 CCR 122, s. 1214; 1700 Depoz. sygn. 317, s. 575; 1 II 1701 Depoz. sygn. 317, s. 475).

Alfabetyczny spis urzedników

Wykaz sporządzono analogicznie do alfabetycznych spisów, zawartych w serii *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego. W szerszym wymiarze podano tu źródła dokumentujące informacje o innych (niż podane w Wykazie urzedników grodzkich) urzędach, pełniących przez poszczególne osoby.

Borowski Marcjjan h. Jastrzębiec: kom. gran. wiśl. 1640-1647; pwda pilz. 1655; pis. gr. nkorcz. 1655 (Bon. T. 2, s.48; CCI 264, s. 1136-8; Matwijów s. 178)

Bronicki Stanisław Sebastian h. Ślepowron: pis. kancelarii kor. 1627; pis. gr. nkorcz. 1645-1647; sekr. król. 1648; psta i sęd. gr. nkorcz. 1648-1650; wojski NKorcz. 1649-1676; wger. i sęd. gr. krak. 1661 (Bon. T. 2, s. 135-136; Poczet elektorów s. 29. W UrzSand. nr 203 podano lata 1659-1676 jako okres sprawowania urzędu wojskiego przez Bronickiego. W zebranych źródłach Bronicki po raz pierwszy jako wojski NKorcz. wystąpił 25 II 1649 - CCR 75, s. 1846-8. W 1649 r. jeszcze - CCR 75, s. 2171-80; TKL 962, k. 161-5v, w 1650 r. - TKL 962, k. 167-8, 174-4v, w 1655 r. - Matwijów s. 178; Urz. Sand. nr 203 i s.171)

Charczowski Jan h. Cholewa: psta i sęd. gr. nkorcz. 1587-1603 (Bon. T. 2, s. 344-345)

Ciekliński Jan h. Awdaniec: kom. gran. sand. 1608, opocz. 1609-1612, chęc. 1612; psta i sęd. gr. nkorcz. 1622, 1627-1628 (Bon. T. 3, s. 172; MK 152, k. 311-311v; ASKórk. 2, s. 39-41)

Gliński Adam h. Półkozic: psta i sęd. gr. nkorcz. 1657-1658; wojski sand. 1657-1661; pstol. sand. 1661-1663; burg. krak. 1663-1666; stol. sand. 1665-1676; chor. sand. 1676-1682 (W UrzSand. nr 992 jako datę pierwszej wzmianki o Glińskim jako wojskim sand. podano 14 VIII 1658 r. W zebranych źródłach z urzędem tym pojawia się już 24 X 1657 r. - TKL 962, k. 172-173; UrzSand. nr 822; UrzKraK. nr 1034; UrzSand. nr 922, 588; W UrzSand. nr 588 podano jako datę ostatniej wzmianki o Glińskim jako stł. sand. 1680 r. Bon. T. 6, s. 80 podaje, że żył on jeszcze w 1682 r. Por. podobnie UrzKraK. s. 225)

Gostkowski Jan h. Gozdawa? Junosza?: pis. gr. nkorcz. 1601-1614; pis. sand. 1614-1618 (UrzSand. nr 721)

Karbot Jan (młodszy?) h. Trzy Buławy: urzednik kancelarii gr. sand. 1610-1612; kom. gran. pilz. 1632-1636; urzednik kancelarii gr. nkorcz. 1636-1637; pis. gr. nkorcz. 1642; + a. 1 VI 1646 (Bon. T. 9, s. 238; TKL 1011, k. 94; CCR 38, s. 1510; CCR 38, s. 1011; CCR 60, s. 668; CCR 61, s. 493, 1185; Elektorowie s. 86; Oss. 43, k. 30)

Karbot Jan (starszy?) h. Trzy Buławy: urzednik kancelarii gr. nkorcz. 1603-1614; pis. gr. nkorcz. 1634-1635 (Bon. T. 9, s. 238; CCR 39, s. 20; CCR 41, s. 1857; CCR 37, s. 224; AZ 2799, s. 33; CCR 40, s. 237)

Komorowski Jerzy h. Łabędź: psta i sęd. gr. nkorcz. 1653, 1657 (Bon. T. 11, s. 28)

Komorowski Jerzy Franciszek h. Łabędź: kom. gran. wiśl. 1652-1674; psta i sęd. gr. nkorcz. 1659-1662, 1665, 1667-1669, 1671, 1673-1674 [1659-1674] (Bon. T. 11, s. 28; TP 21, k. 168-172v; CCI 300, s. 367; Poczet elektorów s. 157)

Konarski Jan Kazimierz Firlej h. Lewart, pis. gr. nkorcz. Firlej 1684-1685, 1687, 1688 [1684-1688], psta i sędz. gr. nkorcz. 1688-1691, 1693-1696 [1688-1696], kom. gran. rad. 1694 (Bon. T. 11, s. 51-53; CCR 121, s. 1755-1756; CCR 120, s. 95)

Kowalkowski Tomasz h. Przeginia: pis. gr. nkorcz. 1586-1600; psta i sęd. gr. nkorcz. 1616-1619; pis. sand. 1619-1637; + 1637 (UrzSand. nr 722; CIP T. I, z. 3, s. 47-8)

Kowalowski Mikołaj h. Prus III: psta i sęd. gr. nkorcz. 1604-1615; miecz. sier. 1604-1613 (UrzSier. nr 1089 i s. 265; Bon. T. 12, s. 10; ARPot. 102, s. 36)

Księski Stanisław h. Topór: pis. gr. nkorcz. 1617-1621, 1626-1630 [1617-1630]; psta i sęd. gr. nkorcz. 1630-1633; pis. gr. krak. 1631?-1650; + 1650 (Bon. T. 13, s. 62)

Księski Stefan h. Topór: pis. gr. nkorcz. 1648-1650; pis. gr. krak. 1658-1667; burg. krak. 1659-

1676; psta i sęd. gr. krak. 1667-1676; + 1 V 1676, 25 VI 1676 w kat. krak. na Wawelu (Bon. T. 13, s. 63; UrzKrak. nr 1026 i s. 235; PSB T. 15, s. 631-2)

Kwiatkowski Krzysztof h. Gryf: pis. gr. nkorcz. 1658-1662, 1667-1672 [1658-1672]; psta i sęd. gr. nkorcz. 1676-1681; cz. lub. 1663-1690 (Bon. T. 3, s. 296; UrzLub. nr 37)

Niezabitowski Jakub h. Lubicz: urzędnik kancelarii gr. nkorcz. 1610-1630; pis. gr. nkorcz. 1637 (Uruski T. 12, s. 149; CCR 52, s. 1469-71; CCR 57, s. 251; TC 306, s. 283; TKL 962, k. 38)

Ossowski Aleksander h. Gryf: psta i sęd. gr. nkorcz. 1650-1655; kom. gran. opocz. 1655-1669 (Uruski T. 13, s. 63; TP 21, k. 193-199v, 218-219v, 237-241v, 276-279, 308-309v, 315-316, 317-322v, 335-336; Elektorowie s. 158)

Rojewski Bartłomiej Franciszek h. Cholewa, psta i sęd. gr. nkorcz. 1682-1688 (Uruski T. 15, s. 228; według niego Rojewski był podstarościm nkorcz. w latach 1678-1683)

Romer Marcin Jan h. Jelita: pis. gr. nkorcz. 1689-1695, 1701 cz. braclawski 1689-1701 (Uruski T. 15, s. 241). Z urzędem cześnika braclawskiego po raz pierwszy w zgromadzonych źródłach 12 VIII 1689 r. (CCR 116, s. 959-961), po raz ostatni zaś 1 II 1701 r. (Depoz. sygn. 317, s. 475).

Zaremba / Zareba / Stanisław h. Zaremba: urzędnik kancelarii gr. sand. 1632, 1636; pis. gr. rad. 1646-1648; pis. gr. nkorcz. 1653-1654; pis. sand. 1654-1660; sęd. sand. 1660-1679; + a. 10 VII 1685 (CCR 58, s. 50-564; Oss. 43, k. 27, 29v. CCR 60, s. 2158-2164; UrzSand. nr 725, 858; Traw.Życie, s. 275-276, 330-331)

Żelęcki / Żelencki/ Jakub h. Trach?, Doliwa?: psta opocz. 1613-1615; psta i sęd. gr. nkorcz. 1626; + a. 17 VIII 1627 (Nies. T. 10, s. 151-152; CCI 227, s. 2300-2302)

Żukowski Wojciech Maksymilian h. Prus III: kom. gran. chęc.; urzędnik kancelarii gr. nkorcz. 1610-1616; psta i sęd. gr. nkorcz. 1620-1621, 1623-1625; kom. gran. wiśl. 1627; psta i sęd. gr. chęc. 1628-1633; cz. płocki 1628-1637; psta i sęd. gr. nkorcz. 1634-1647; psęd. sand. 1637-1648; + 12 III 1648 (Nies. T. 10, s. 193; CCI 226, s. 2358; CCR 42, s. 929; TC 300A, s. 525; CCR 40, s. 1151; CCR 41, s. 299; CCR 42, s. 2412. Żukowski jako cz. płocki - pierwsza wzmianka 23 VI 1628 - CCR 59, s. 327, ostatnia zaś 17 VII 1637 - CCR 62, s. 496-498. W UrzSand. nr 799 podano jako datę pierwszej wzmianki o Żukowskim jako psęd. sand. 5 VII 1638 r. W zebranych źródłach wystąpił on po raz pierwszy z tym tytułem 26 VIII 1637 r. TKL 962, k. 47-48. W 1637 r. jeszcze: 15 X TKL 962, k. 52-54, w okresie od stycznia do maja 1638 r. m.in. CCR 62, s. 235-240. CCR 70, s. 2125-2130. TKL 962, k. 59. Jako datę ostatniej wzmianki w UrzSand. nr 799 podano 4 X 1641 r. W zebranych źródłach występuje on jako psęd. sand. w latach 1641-1647, po raz ostatni jako żyjący 20 VII 1647 r. CCR 74, s. 503-513. W UrzSand. nr 800 podano, że jego następcą na urzędzie - Wojciech Łukowski - zmarł 12 III 1648 r. Wobec faktu, że Żukowski nie żył z pewnością już 21 III 1649 r. - CCR 75, s. 2210-2211 - data 12 III 1648 r. jest datą śmierci Żukowskiego, zaś nazwisko Łukowski zostało błędnie odczytane)

Wykaz skrótów zastosowanych w wykazach

ARPot. - Archiwum Radzyńskie Potockich w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie

ASkórk. - Archiwum Skórkowskich z Wielkiej Woli w Archiwum Państwowym w Kielcach

AZ - Archiwum Zamoyskich w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie

BJ - Biblioteka Jagiellońska w Krakowie

Bon. - A. Boniecki, *Herbarz polski*, T. 1-14, Warszawa 1900-1911

CCI - *Castrensia Cracoviensia Inscriptiones* w Archiwum Państwowym w Krakowie (oddział na Wawelu)

CCR - *Castrensia Cracoviensia Relationes* w Archiwum Państwowym w Krakowie (oddział na Wawelu)

CIP - *Corpus Inscriptionum Poloniae*, T. 1, red. J. Szymański, z. 1, wyd. B. Trelińska, Kielce 1975

CSand.R - *Castrensia Sandecensia Relationes* w Archiwum Państwowym w Krakowie (oddział na Wawelu)

Urzednicy grodzcy nowokorczyńscy i ich kariery w XVII wieku

- Depoz. - Rękopisy depozytowe w Archiwum Państwowym w Krakowie (oddział na Wawelu)
- Elektorowie - *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, oprac. J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, T. 1, 1908/1909
- Matwijów - M. Matwijów, *Poddanie się szlachty województwa sandomierskiego Karolowi Gustawowi w 1655 roku*, „Studia Historyczne”, R. 38, 1995, z. 2, s. 163-182
- MK - Metryka Koronna w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie
- Nies. - K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, T. 1-10, Lipsk 1839-1842
- Oss. - Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich PAN we Wrocławiu
- Poczet elektorów - *Elektorów poczet, którzy niegdyś głosowali na elektów Jana Kazimierza r. 1648, Jana III r. 1674, Augusta II r. 1697 i Stanisława Augusta r. 1764, najjaśniejszych królów polskich, wielkich książąt litewskich etc.*, wyd. O. Pietruski, Lwów 1845
- PSB - Polski Słownik Biograficzny
- Sejmik - Z. Trawicka, *Sejmik województwa sandomierskiego w latach 1572-1696*, Kielce 1985
- TC - Terrestria Cracoviensia w Archiwum Państwowym w Krakowie
- TKL - Trybunał Koronny Lubelski w Archiwum Państwowym w Lublinie
- TP 21 - teka Pawińskiego nr 21 (rkps 8338 w Bibliotece PAN/PAU w Krakowie)
- Traw.Życie - Z. Trawicka, *Życie polityczne szlachty województwa sandomierskiego w drugiej połowie XVII w.*, [w] *Między monarchią a demokracją. Studia z dziejów Polski XV-XVIII wieku*, red. A. Sucheni-Grabowska, M. Żaryn, Warszawa 1994, s. 270-331
- Uruski - S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, T. 1-12, wyd. A. A. Kosiński, A. Włodarski, Warszawa 1904-1915
- UrzKraK. - *Urzednicy województwa krakowskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990
- UrzLub. - *Urzednicy województwa lubelskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. W. Kłaczewski, W. Urban, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1991
- UrzSand. - *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993
- WZG - Wieluńskie ziemskie i grodzkie w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie
- ZAR - Zbiór Akt z Rdzowa w Archiwum Państwowym w Kielcach

Summary

Jacek Pielas

Nobility court (*gród*) officials of Nowy Korczyn and their careers in the 17th century

In the Polish-Lithuanian Commonwealth so-called Nobility Commonwealth (*Rzeczpospolita szlachecka*) there were a few main office groups: senatorial, central non-senat-related, court, district, military, and nobility court (*gród*). Especially the last ones played an important role in the nobility's everyday life. It is them, who in contrast to the majority of lower district officials, except for the judicial ones, had real power on the particular area. These officials, unlike the majority of titular district officials, received remuneration for doing particular tasks resulting from the competence of the offices entrusted to them. They were ones of the few in the Poland who did not hold an office for life, and whose nomination did not depend directly on the king as it was the case with every other office group. When interpreted in contemporary terms, they may be regarded as professional officials, the representatives of the modern bureaucracy. It has taken the author a few years to gather data on *gród* officials of 17th century Sandomierz Voivodeship (*województwo sandomierskie*) in order to compile a record of them and examine their careers. This article, which constitutes also a part of the research, presents more details on the officials' careers officials operating in one of the *gród* of this Voivodeship, namely the one in Korczyn New Town (*Nowe Miasto Korczyn*). The selected nobility court in Korczyn New Town used to belong to the most significant *gród* of *Małopolska* (part of Poland). In the annexes to the article, the author included the register of the officials examined in the research, that is envoys, marshals, and tax collectors of *sejmik* (local parliament) of Opatów from their circle.